

ምምሳሌው ኤርትራዊት ያታዊ አሃዳዊት (ተርምኑክሌሳዊ) ቤተ-ሰብ፡ ቅጽበታውን ነባሪን ሓይጋ ንቐጻልነት ኤርትራ ከም ሃገርን ከም ሕብረተ-ሰብን

ገቢረ ገብረማሪያም (ዶ.ር.)

ሕቶታት፡

አንብብቲ ቅድሚኒ ነዛ ጽሑፍቲ ምንባብ ምጅማርም ከምልሰውን ዝደልዩን ሕቶታት ብምቕዳም ጽሑፍይ ከጅምር ይደሊ። ንሳተን ካኣ እዞን ዝሰዕባ ኢየን፡-

ሀ) ናይ መጀመሪያ መምህርካ/ኪ መን ነበረ/ነበረት?

ለ) ሃገርካ/ኪ ትፈቱ/ትፈትዊ ዶ? መልሰኻ/ኺ እወ እንተኾይኑ፡ ብኸመይን ካብ ማዳሰን ጀሚሩ?

ሐ) ብዛዕባ ዓድኻ/ኺ (ተወሊድካ/ኪ ዝዓበኻ/ኪ ዝዓበኻሉ ናይ መቐጻል ዓዲ ወይ ናይ ከተማ ከባቢ) እም ሕሰብ/ቢ፡

- ካብ 16 ከሳብ 40 ዓመት ዕድሜ ከባቢ ዘለዉ መናእሰይ ደቂ ዓድኻ/ኺ ከንደይ ይኾኑ?
- ካብዚአቶም፡ ከንደይ ዝኾኑ (ከንደይ ሚኡታዊት) ሕጂ ኣብ ኤርትራ ኣለዉ?
- ካብቶም ኣብ ኤርትራ ኣለዉ ትብሎም ዘለኻ/ኺ ኹ ከንደይ ዝኾኑ ኣብ ኣገልግሎት ኣለዉ?

ሓሙሻይ ክፋል፡

ኣብ ራባዓይ ክፋል ናይዚ ጽሑፍ እዚ፡ መርዓ፡ ብኹሉ ኣካላት ዓዲ (ቆልዑ፣ ኣዋልድ፣ ኣንስቲ፣ ሰብኡትን ኣጓብዝን፣ ትካላት ዓዲ፣ ንብረት ዓዲ፣ ወ.ዘ.ተ.) ምውሳኔ ዝዕመም ኣገዳስን ክብሩን ውራይ ዓዲ ከምዝኾነን፡ እቲ ኩሉ ንውራይ መርዓ ንምክያድ ዝግበር ንጥፊታት ካኣ፡ ኣብቲ ዓዲ “ማሕበረ-ሰባዊ ስጥመት፣ ሓልዮት፣ ፍቕሪ፣ ስነት፣ ሰላም፣ ዓዳዊ መንነት፣ ወ.ዘ.ተ.” ንክፍጠርን ዓኹኹ ንክድልድልን ብምግባር/ብምክኣል፡ ጓል ተመርዕያን ተደርዕያን፡ ተካኢ መጻኢ ወለዶ ክትፈርን ክትጸግን ዝኾነኣ “ባህርያዊ ከባቢኣ ዝተሓለወት” መቐጻል ዓዲ ከምዝህልዋን ዝገብር ምዃኑ፡ ብሰፊሑ ተገልጹ ኣሎ። ንጓል ክብራ ዓዳ ምዃኑን፡ በቐላ ሰራራ ንእንዳ የሕማኣ ትኸይድ-ውን፡ ነዚ ክብርን መቐጻላዊ መንነትን እዚ ሰነቓን ለቢሳን ምዃና፡ ኣብቲ ጽሑፍ በሪሁ ኣሎ። ካብዚ ቀጺሉ ካኣ፡ ብዛዕባ መርዓት በቐላ ሰራራ ኣብ ዓዲ እንዳ የሕማኣ ምስበጽሐት ዝግበር ኣቀባብላ መርዓት፡ ኣቀባብላ ዓርክ-መራዓውትን ወራድ-መርዓን፡ ኣብ እንዳ ወዲ ዝግበሩ ንጥፊታት መርዓን፡ ሰፊሕ ትንታነ ክቐርብ ኢዩ።

ኣብ ራባዓይ ክፋል ናይዚ ጽሑፍ እዚ ተገሊጹ ከምዘሎ፡ ልክዕ ከምቲ ኣብ እንዳ ጓል፡ ኣብ እንዳ ወዲ-ውን ኣብ ዕለተ መርዓ፡ እቶም ናይ ውራይ መርዓ መደብ ስራሕ ዝተዋህቦም፡ ኩሎም ነናብ ዝተመደቡሉ ንጥፊታት መርዓ ኣንጊሆም ኢዮም ክዋፈሩ ዝጅምሩ። እዚ ማለት፡ ቆልዑ፡ ማይ ይወረዱ/ይጓርቱ፤ መንእሰያት፡ ዳስ ይሰልሙ፤ ኮፍ መበሊ ጠዋሉን የእማንን ይሰርዑን የስተኸኻኹሉን፤ ኣጓብዝን ሰብኡትን ካኣ፡ ስዋ መሊኡ ዝተሓትመ ቦጣትን ኣጋንእን ካብ ዝገ ናብ ዳስ በብሓይ እንዳ ተሰከሙ (ንሓድ ቦጥ 4-5 ኣጓብዝ የድልዩ) ኣውጺኦም ኣብ ማእከል ዳስ ተር ኣቢሎም ይሰርዕዎ፤ ኣንስቲ፡ ውራይ ምድላው መስተን (ስዋ) መግብን (እንጀራ ምስንካት፣ ዝመጹ ናይ ሓገዝ እንጀራ ምቕባልን ምስራዕን፣ ጸሕፊታት ዝገ ዝገ እንዳኹዳ ምእካብን ሓጺብካ መድላውን፣ ጉልቻታት ዝገ ዝገ እንዳኹዳ ምእካብ፣ ጸብሒ ምስራሕ፣ ወ.ዘ.ተ. [ንዝርዝሩ ራባዓይ ክፋል ተወከሱ]። ብተወሳኺ፡ ቅድሚኒ ዕዳማት ኣጋይሽ ናብ ዳስ ምእታው ምጅማርም፡ ናይቲ ማዓልቲ መደባት ዝመርሑ፣ ዘዋህህዱ፣ ዝኣልዩን ዘሳሰቡን ኣካላት ተመሪጾም ተዳልዮም ኢዮም-ውን ዝጸንሑ።

እቲ ስነስርዓት ኣቀባብላ ዕዳማት ኣጋይሽን ኣገባብ ምስሳይ እኹለ-ማይን እንተኾነውን፡ ልክዕ ከምቲ ኣብ እንዳ ጓል ዝግበር ኢዩ። እዚ ማለት ካኣ [ንምዝኸኻሩ ዝኣክል]፡ ሽም ዳስ፡ ንኹሉ ንጥፊታት ምቕባል ዕዳማት ኣጋይሽ ይቐጻጸር፣ የዋህህድን የማእክልን። ተቀበልቲ ኣጋይሽ፡ ኣብ ኣፍደገ ዳስ ደው ኢሎም፡ ንነዝመጹ ዕዳማት እንዳተቐበሉ፡ “ኣጋይሽ ተቐበል” እንዳበሉ ንኣጋይሽ ተቐቢሎም ነናብ ዝተመደቡሎም ቦታ (ናይ ኣጋይሽ፣ ናይ ደቂ ዓዲ፣ ናይ ሰብኡት፣ ናይ ኣንስቲ፣ ናይ ቆልዑ፣ ወ.ዘ.ተ.) ወሲዶም ዘቐምጥም ኣናባበርቲ የረከብዎም። ኣናባበርቲ ካኣ ንሓደስቲ ዕዳማት ቦታ ሂበም ኮፍ ምስ ኣበልዎም፡ ብቐጥታ ንኣሰላፋይ ስዋ “ዋንጩ ኣብዚኣ” ኢሎም ይሕብርዎ። ኣሰላፋይ ስዋ ካኣ፡ ዋናጩ ስውኡ ሒጂ ጠበቐ ብምባል፡ ነቶም ዋንጫ ዘይሓዙ ኣጋይሽ ይዕድሎም። ዋንጫም ዝወድኡም ክደግሙን ክገጋግሙን ዝደልዩ እንተልዉውን፡ “ኣሰላፋይ ስዋ ኣብዚኣ”

¹ እዚ ጽሑፍ እዚ፡ ብዛዕባ ማዓልታዊ ሂወት ኤርትራዊት ያታዊ ዓዲ እንታይ ከምዝመስል ሓፊሻዊ ስእሊ ንኣንብቲ (ብፍላይ ንኤርትራውያን መንእሰያት) ንምሃብ ዝዓለም ስለዝኾነ፡ ኣብ ደቀቕቲ ንጥፊታት ዓድን፡ ብዛዕባ ኣብ ዝተፈለሰይ ኣከባቢታት/ዓድታት ኤርትራ ዝገበሩ ፍልይ ዝበሉ ወግዕታትን ልምድታትን ምትንታን ዘይኣቱ ምዃኑ ኣንብቲ ክግንዘቡላይ ብትሕትና ይሓትት። ብኣንጻሩ እኹ ዓኣ፡ ኣንብቲ፡ ንማሕበረ-ሰባዊ ሂወት ነበሊ-ውክፍ ዝዓበይሉ ዓዲ ወይ ኣከባቢ ዝገዝኡ ወግዕን ልምድን ብምዝኻር፡ ሕጂ ኣብ ምንታይ ኩነታት ከምዝርከቡ ከስተባህሉ እዩ ዝጸውዕ ዘለኹ። እዚ ጽሑፍ እዚ ካኣ፡ ከም ሓፊሻዊ ማእዘን መትኣዝን (frame of thinking) መወከስን ኮይኑ ጥራሕ ክገልግል ኢዩ ዝቐርብ ዘሎ።

እንዳተባህለ ይጽዋዕን ይሕበርን፡ ይደጋግሞም ካላ [አብ መርዓ፡ ስዋ ከብዲ-ምላሽ ኢዩ]። ማኣዲ ዝሰርዑ፡ ንዘይተመገቡ ዕዳማት ብብሸሞንተ(8)[ምሉእ ማኣዲ]፡ ንምሉእ ማኣዲ ዝኣኸሉ እንተዘኮኑ ካላ፡ ብብኣርባዕተ(4) [ፍርቂ ማኣዲ] እንዳ ገበሩ ይሰርዕዎም፡ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ኣብዚኣ ኣምጻኣለይ ኢሎም ንማኣዲ ዘቕርቡ ይሕብሩ/ይእዘዙ። ማኣዲ ዘቕርቡ ካላ፡ ናብ ማኣዲ እንጀራ ዝሰርዑ/ዓ ከይደም፡ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ሃቡና ኢሎም ኣምጻኣም ይቕርቡ። ማኣዲ ከትእዘዝ ካላ፡ ማዕረ ማዕረኣ ካላ፡ “ባዓል ጸብሒ፡ ናይ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ጸብሒ ኣብዚኣ” ትብል ትእዘዝ/ሓበሬታ ትዋሃብ። ጸብሒ ዘምጽኡ ካላ፡ ኣብ እንዳ ጸሕሊ ከይደም ንሰራሒት ጸሕሊ፡ ናይ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ጸብሒ [ክልተ ጸሕሊ ንምሉእ ማኣዲ፤ ሓንቲ ጸሕሊ ካላ ንፍርቂ ማኣዲ] ደሊና ኢሎም ኣምጻኣም ነታ ተሰሪዓ ዘላ ማኣዲ የረከብዎ። ኢድ ዘሕጽቡ ካላ ማይን መሕጸብ ኢድን ሒዞም፡ ነቶም ማኣዲ ተሰሪዖም ዘለምዉ፡ ቅድሚ ምምጋቦምን ድሕሪ ምምጋቦምን፡ የእዳዎም የሕጽብዎም። ማኣዲ ቀሪቡ ጸብሒውን ምስ መጽ፡ ሓደ ካብቶም ኣብ ማኣዲ ቀሪቦም ዘለዉ [እቲ ብዕድመ ዝዓበየ ወይውን ናይ ሃይማኖት ባዓል ሞያ ዝኾነ ሰብ እንተሎ] ጸሎት ብምግባር ማኣዲ ምስ ባረኹ፡ ሓደ ካብቶም (ብዕመ ዝኖኣሰ) ካላ ጸብሒ ይጸብሒሎ [ቁሩብ ክእለት ትሓትት ኢዩ] ምምጋቦም ይቕጽሉ። ወራድ-መርዓ መርዓቶም ሒዞም ከሰብ ዝምለሱ፡ ንጥፊታት ዕለተ መርዓ ኣብ እንዳ ወዲ ብከምዚ ክቕጽል ይውዕል። ከምዝፍለጥ፡ ቀደም፡ ንመርዓ፡ ዘመድ-ኣዝማድ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ እንተላይ ጎዶብ ዓድታት ወሰን ኢልካ (ቤተ-ሰባት ከይፈለኻ) ኢዩ ዝዕደም ዝነበረ። ስለዝኾነ፡ ዕዳማት ኣይጋሽ ከመጹን በሊዖም ሰትዮም ከወጹን፡ እቲ ዳስ ምሉእ ማዓልቲ ዓሚሩ ኢዩ ዝውዕል ዝነበረ።

ከምቲ ኣብ ራባዓይ ክፋል ናይዚ ጽሑፍ እዚ ዝራኣናዮ፡ መርዓት ካብ እንዳ ዓለቦኣ፡ ቅድሚ ዓርኪ-መራዓውትን ወራድ-መርዓን ወጺኦ ኢዩ ናብ ዓዲ እንዳ የሕማኣ በቕላ ሰሪራ ከትጓዓዝ ትጅምር። እንዳ የሕማኣ፡ ኣብ ማእከል ዓዲ (ኣብ ከብዲ ዓዲ)፤ ኣብ ጎዶብ ዓዲ ወይውን ኣብ ርሑቕ ዓዲ ክኸውን ይኸእል ኢዩ። ከከም ከ-ነታቱ ካላ፡ ኣገባብን ተራን ኣብ መርዓ ዝዋሰኡ ኣካላት ቁሩብ ክፈላለ ይኸእል ኢዩ። ንኣብነት፡ እቲ መርዓ ኣብ ከብዲ ዓዲ እንተኾይኑ፡ ኣዋልድ ንዓርኪ-መራዓውትን ንወራድ-መርዓን ምጽራፍ ዘይኮነስ፡ ክልቲኦም ደቂ ዓድን ስለዝኾኑ፡ ንመርዓትን ንመርዓውን “ንሳ ኩሕሎ ንሱ ወለሎ —” እንዳበላ ኢየን ዝወድሳ። ከምኡውን፡ እቲ ዓዲ የሕማኣ ርሑቕ እንተኾይኑ፡ ወራድ-መርዓ ምስ ዓርኪ-ሕልፎት ድሮ መርዓ ኢዮም ናብ እንዳ ጓል ሕድሮ ዝመጹ። ወራድ-መርዓ ብሓደ ማዓልቲ እንዳ ጓል ከይደም መርዓቶም ሒዞም ከምለሱ ስለዘይከእሉ፡ እንዳ ጓልን እንዳ ወድን፡ “ወራድ-መርዓ ሕድሮ ይኹን” ኢሎም ኢዮም ዝሰማምዑ። ብስምምዖም መሰረት ካላ፡ ወራድ-መርዓ ብድሮ፡ ምስ ዓርኪ-ሕልፎት ብናይ ዓርኪ-ሕልፎት ኣገባብ ኣተኣታትዎ ንእንዳ ጓል ይኣትዉ። እዚ ማለት ካላ፡ እንዳ ጓል ንሕድሮ ወራድ-መርዓ እኸለ-ማይ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ መሕደሪኦም መደቀሲውን ከዳልዉ ኣለዎም። ስለዝኾነ፡ ኣብ ጓል፡ ወራድ-መርዓ ሕድሮ ስለዝኾነ፡ “እገሌ ክንድዚ ኣጋይሽ ክትቅበል/ከተሕድር ኢካ” ኢሎ ነቶም መቐበል ኣጋሽ ክኸውን ዝኸእል ዝወውተ ዘለዎም ደቂ ዓዲ ነገሩ ኢዩ ዝጸንሕ። እንዳ ጓል ኣጋይሹም ኣብ ዳስ ተቀቢሎም እኸለ-ማይ ምስበልዎም፡ ንወራድ-መርዓ ነናብ ኣቐዲሞም ዘዳለውሎም መደቀሲታት ይውጅህዎም (እቶም መደቀሲታት ዘዳለዉ ደቂ ዓዲ ናብ ዳስ መጻኢም ከክንዲ ዝተመድብሎም ይወስዱ)። እቶም ምስ ዓርኪ-ሕልፎት ጓይላ ክጻወቱ ኸኣድሩ ዝደልዩ ካላ፡ ኣብ ዳስ ይተርፉ። ንጽባሓይቱ (ዕለተ መርዓ)፡ ኣብ ዘዝሓደርዎ ዝ ቡኖም ሰትዮም ምስ ቆረሱ፡ ርፍድ መስበለ ናብታ ባይቶ ዓዲ እንዳኸዱ ብምእካብ፡ ከምቲ ኣብ ራባዓይ ክፋል ተገሊጹ ዘሎ፡ ብናይ ወራድ-መርዓ ኣገባብ ናብ ዳስ ንኸኣትዉ ምድላው ይጅምሩ። ናብ ዳስ እተወ ምስተባህሉ ካላ፡ ሰብ ከበሮን ደበልትን ኣምሪሖም፡ ብጨፋራይ እንዳ ተመርሖ ሆ እንዳበሉ ይኣትዉ። እቲ ኩሉ ስነስርዓት መርዓ (ከምቲ ኣብ ራባዓይ ክፋል ተገሊጹ ዘሎ) ምስተዛዘመ፡ መርዓቶም ሒዞም ብእዋኑ ንዓደም ክጓዓዙ ይጅምሩ።

ከምዚ ልዕል ክብል ዝተገልጸ፡ መርዓት ኣብ ዓዲ እንዳ የሕማኣ ቅድሚ ዓርኪ-መራዓውትን ወራድ-መርዓን ኢዩ ትበጽሕ። ኣዋልድ ደቂ ዓዱ ንመርዓዊ፡ ክጽበዩኣ ጸኒሐን ገና ዓዲ እትው ክትብል ከላ ኢየን ብጸርፊ ዝቐበላኣ። ክሳብ መርዓት ኣብ ባይቶ ዓዲ ትበጽሕ፡ ጎኒ ጎኒን ብድሕሪትን እታ ሰሪራታ ዘላ በቕሊ እንዳኸዳ ጸርፈን ይቕጽላ። መርዓት ኣብ ባይቶ ዓዲ ምስበጽሐት፡ ክሳብ ወራድ-መርዓ ዝመጹ፡ ካብ በቕሊ ኣወርዶም ማእሲ ኣንጺፎም ኮፍ የብልዎ፡ እተን ኣዋልድ ዓዲ ካላ ኣብቲ ባይቶ ዓዲ ከበብን ጸርፈን ምጽራፍ ይቕጽላ። እቶም ሒዞማ ዝመጹ የዕሩኻ (ዓርኪ-ርእሳን ካለኣትን) ክከላኸሉላ ዋላኻ ዝፍትኑ እንተኾኑ፡ ንስተን ግን ንመርዓት ዝሰርፉ ደርፍታት ካብ ምድራፍ ኣየቐርጸን ኢየን። እቲ ንመርዓት ዝጸርፈኦ ጸርፍታት ብዙሕ ኢዩ። ንኣብነት፡ “እንታይ ኣግዚምዎ ህበይ ጓሉ፡ ክልተ ጣዓዉ ሳልሰይተን ዒሉ (ኣድጊ ኣይግዘምን ኢዩ)፤ ብላይ ናይ ሰተታ ብላይ ናይ ሰተታ፡ ወያ ኣዴኸሰ ብድሕረኺ መይታ፤ እቲ ጣዓዎ ዝሚ ዘምጸእከዮ፡ ኣብ ተሰካር ኣዴኺ ምለሰዮ፤ ኣደይ እገሊት (ሽም ሓማታ እንደጸዓዓ) መሶብክን ክደና፡ መጽያትክን ቆርማሚት እንጀራ፤ ኣበይ ዳኣ ነይርኪ፡ ክልተ እኳ ምወለድኪ፤ ዓባይ ኢዮ ክንዲ ኩምራ፡ ኣብቲ ጎብ ሒዛቶም ሓዲራ፤ ዓባይ ኢዮ ክንዲ ማሕሰእ፡ ኣብቲ ጎብ ሒዛቶም ትሰዕሰዕ፤ ዓባይ ኢዮ ክንዲ ጸጸ፡ ኣብቲ ጎብ ሒዛቶም ትቕጽጸ፤ ጓልዛ ሰራቕት ጸሕሊ፡ ኣብ ኮራርምታ ዝሓድር ሓምሊ ይብላኺ ኣለዎየ፤ ጓልዛ ሰራቕት መቐሎ፡ ኣብ ኮራርምታ ዝሓድር ቐሎ ይብላኺ ኣለዎየ፤ ወ.ዘ.ተ.” ክጥቀስ ይካኣል (ኣንብብቲ ካላ ኣብ ከባቢ ተወሊድኩም ዝዓበኹምሎ እንታይ ከምዝባሃል ዘኪርኩም ወስኹሉ)።

ካብ መርዓት ቀጺሎም ዓዲ ዝኣትወ፡ እቶም መርዓውን እቶም ምሱ ተሪፎም ዝነበሩ የዕሩኽን ኢዮም። መርዓዊ መጻሕ- ዓዲ ኣትዮ ይባሃል። ኣዋልድ ዓዲ ንመርዓት ምጽራፊን ገዲፊን ንዕኡ ክቐበሉ እንዳተጓየዮ ናብኡ ገጸን ይኸዳ። **“መጺኻለይ ዶ ክጸበዮኻ፤ ኣይይ መጻ መጻ፡ ኣንበሳ ይመስል ካብ ዱር ዝወጸ፤ ኣይዮ ወለሎ ግርማ ዝግሰሎ፤ ሪኢኹዮ ዶ ኣይይ ክኣቱ ምስ ወርቂ ሳግቱ፤ ወ.ዘ.ተ.”**። ኢሊን እንዳደረፋ ተቐቢለን ከሳብ ኣብ ባይቶ ዓዲ በጺሑ ናብ መርዓት ዝሕወስ እንዳደረፋ የስንየኡ። መርዓትን መርዓውን ምስ የዕሩኽ፡ ከሳብ ወራድ-መርዓ ዓዲ ኣትዮም ዝሕወስዎም፡ ኣብ ባይቶ ዓዲ ኢዮም ክጸበዮ ዝጸንሑ። ወራድ- መርዓ ኩሉም ጸሪርም ዓዲ ምስኣተወ፡ ናብ ዳስ ንኸኣትወ ኣብ ባይቶ ዓዲ ምስ ዓርከ-መራዓውቲ ብምትእኽኻብ ምድላው ይጅምሩ። ዳስ ንወራድ-መርዓ ንምቕባል ተዳልዮ ኣሎ ምስተባህለ፡ ወራድ-መርዓ፡ መርዓዊ ኣማእኪሎም፡ ብጨፋርይ እንዳተመርሑ፡ ሰብ ከበሮን ደበልትን ብቕድሚት፡ ከበሮ እንዳሃረሙን እንዳ ደብሉን፡ መርዓት ካኣ በቕላ ሰሪራ ደድሕሪ ወራድ-መርዓ እንዳተኸተለት፡ **“ሰላ ለጊብ ሰላ—**“እንዳበሉ (ብኸምቲ ኣብ ፋይ ክፋል ተዘርዘሩ ዘሎ ኣገባብ) ናብ ዳስ ይኣትወ። መብዛሕትኡ ጊዜ፡ እቲ “ለጊብ ሰላ—”፡ ካብ ባይቶ ዓዲ (ርሕቕ ዝበለ) ዝጀመረን፡ ብሓያል ደባሊታት (ጉረደ ምዝላላትን ምጽሕታር መሬትን)፤ ብዝንቁ ከበሮ ኣስራዝን ንሰማይ ብዝዘሉ ሃረምቲ ከበሮን፤ ብዝፋጺ ጭራ ዋጣ፤ መሬት ብዝጨድድ ዕልልታ ኣዴታትን፡ መሬት ከም ጸሓይ ብርሃን ብዝቐድድ ሓልሃልታ ጉድጉዶታትን” ዝተሰነየ ኣዝዩ ውዕውዑን ንንውሕ ዝበለ ጊዜ ዝቐጽልን ኢዩ ዝኸውን። ወራድ-መርዓ፡ **“ብመገለለ —**” ምባል ወዲኡም ኣብ ዝተዳለዎሎም ቦታ ኮፍ ምስበሉ፡ ስነስርዓት ድራር ወራድ-መርዓ ይጅመር።

መርዓት፡ ካብ በቕላ ከይወረደት፡ ኣብ ዳስ ቅልቅል ኢላ (ተሳሊማ) ኢያ ተመሊሳ ናብቲ ዝተዳለወላ **“ቤት-ሒማ”** ትኸይድ። እዚ ዝኸነሉ ምኽንያት ካኣ፡ መርዓት ኣብ ደምበ እንዳ የሕማኣ ከይኣተወት ናብቲ ዝተዳለወላ **“ቤት-ሒማ”** ክትከይድ ስለዘይግባእ ኢዩ። **“ቤት-ሒማ”** ማለት፡ እንዳ ዘይተፋትሑ [እታ ሰበይቲ፡ ነቲ ሰብኣይ ናይ መጀመሪኡ (ሒሙኡ) ዝኸነት፡ እቲ ሰብኣይ ካኣ ነታ ሰበይቲ ናይ መጀመሪኣ (ሒማኣ) ዝኸነ] ዝላ ማለት ኢዩ። እዚ ዝግበር ካኣ፡ ከም ጽቡቕ ፋል ኮይኑ፡ እቶም ሓደሲቲ መርዑ፡ ከምቶም ዝኣትዎም ዘለዉ ዝ/ቤተ-ሰብ፡ ኣብ ሓዳርም ጸጊዮም ንኸነብሩ ኢዩ። መቐስ፡ መርዓት ገጸ ተሸፊና ስለዘይትኸፈት፡ ብማዕዶ (ርሕቕ ኢልካ) ገጸ ኣይትረኣን ኢዩ። ስለዝኸነ፡ ኣወዳት ጎርዞ-ጉላ፡ ንመርዓት ቅርብ ኢሎም ክርእይዎ መታን፡ ናብ **“ቤት-ሒማ”** ክኣትወ ክፍትኑን፡ የዕሩኽ ካኣ ከይኣትወ ክኸልክልዎም ዘሎ ሸኸርተት ማዓት ኢዩ። ኣዋልድ ዓዲውን፡ መርዓት ካብ ዳስ ቅልቅል ኢላ ተመሊሳ ናብ **“ቤት-ሒማ”** ክትከይድ ከላ፡ ንመርዓት እንዳጸረፋ፡ ንመርዓዊ ካኣ እንዳ ወደሳ፡ ደድሕሪኣ ኢዩን ዝኸተላኣ። ናብ **“ቤት-ሒማ”** ክኣትዎ ስለዘፍቀደለን ግን፡ ኣብቲ ደገ (ደምበ) ኮይነን ምጽራፊን ይቐጽላ። የዕሩኽ ከጓይይወን፡ ንሳተን ካኣ ኣይፋልናን ክብላ፡ ሸኸርተት ኢዩ ዝቐጽል። ነቶም ዘጓይይወን ዝፍትኑ የዕሩኽ ከተረፈውን ይጸርፈኦም ኢዮን። ኣብ መጨረሻ፡ **“ከም ዱባ የሕንጢባ ኢዮ፡ ከም መሸሳ ቋቋባ ኢዮ፡ ኣይዮ ግበራ ትግበር ኮይና ኢዮ”** ኢሊን ብምድራፍ፡ ንመርዓዊ መልእኽተን የሕሊፈን፡ ናብ ዳስ ምስለኣን ክሓታ ይከዳ። **“ኣይይ እጊሊት (ሸም ናይ ኣይ መርዓዊ እንዳጸዋዓ) ወርቂ ሕዛበን፡ ለጋስ እንተኸይነን ሕጂ ንዕዘበን፤ ኣንበሳ ድምጻ፡ ብሩር መወጻ ይብላኺ ኣለዋየ፤ ወ.ዘ.ተ.”** ኢሊን እንዳደረፋ ምስለኣን ይሓታ። ስነስርዓት ምስለ ካኣ፡ ልክዕ ብኸምቲ ኣብ እንዳ ጓል (ኣብ ፋይ ክፋል ናይዚ ጽሑፍ እዚ ተገሊጹ ከምዘሎ) ዝግበር ኣገባብ ይፍጸም።

እዚ እንዳኸነ ከሎ፡ የዕሩኽ፡ ምስተን ናይ ዓርከ-መራዓውቲ እኸለ-ማይ ከዳልዎ ዝተመዘዛ ኣንስቲ/መርዑ ብምርኻብን ብምልዛብን፡ ውራይ ድራር ዓርከ-መራዓውቲ ኢዮም ዝገብሩ። ብቲ ካልእ ሸንኽ ካኣ፡ ሸም ዳስ ምስ ተሓጋዝቱ፡ ዋኒን ድራር ወራድ-መርዓን ዘይተድሩ ዕዳማት ኣጋይሸን (ኣብ መርዓ ወዲ፡ ብዙሓት ዝሓድሩን ዝቐንዩን ኣጋይሸ ክህልዉ ባህርያዊ ኢዩ) ኢዩ ዝገበር። መቐስ፡ ኣብ እንድ ወዲ፡ ድራር ከሳብ ምሸት (ብሕልፊ ወራድ-መርዓ ደንጉዮም እንተዳኣ ኣትዮም) ክቐጽል ይክእል ኢዩ። ኩሉ ሰብ ምስተደረ (ሸም ዳስን ተሓጋዝቱን፡ ዋኒን ድራር ምስ ኣጸፈፋ)፡ ስነስርዓት ጓይላ ይጅምር። ጎርዞ ጉላ (መናእሰይ) ዓዲ፡ ዕዳማት ኣጋይሸን ቤተ-ሰብን፡ ካብ ጎዶቦ ዓድታት፡ ጓይላ ንክጸወቱ ዝመጹ ኣጓብዝ ጎዶቦ፡ ዓርከ-መራዓውቲ፡ ደቂ ዓዲን ኣብላት ቤተ-ሰብ ውራይን ብሃንቆውታ ኢዮም ነታ ምጅማር ጓይላ ዝጸበዩዋ። ጓይላ ንምጅማር፡ ኩሉ ኮፍ መበሊ ጠዋሉ፡ ጸግዒ ጸግዒ ዳስ የትሕዝዎ፤ ጥርሑ ዝኸነ ባጣትን ኣጋንእን ካብ ዳስ ይወጻ፤ ኩሉ ሰብ ጸግዒ ጸግዒ ዳስ በበትኡ (ናይ ኣጋይሸ፡ ናይ ኣዋልድን ኣንስትን፤ ናይ ደቂ ጎዶቦ፡ ናይ ደቂ ዓዲ፤ ወ.ዘ.ተ.) ይሕዝ፤ ሓዊ ኣብ ማእከል ዳስ ይእጎድ፤ በትሮ-ማክስ (መብራህቲ) ኣብ ማእከል ዳስ ይንጥልጠልን፡ እምኒ ይኹን ዝኸነ ከወንቅፍ ዝኸኣል ነገር ካብ ናይ ጓይላ ቦታ ይላዓልን። እዚ ኩሉ ምስተገብረ፡ ሓደ ካብቶም ኣሳሰይቲ፡ **“እገሌ (ሸሙ ብምጽዋዕ) ዶ ኣባ-ጓይላ ይኹነልና”** ኢሉ ንዳስ ይሓትት። እቲ ጠለብውን ካብ ዳስ **“ኣባ-ጓይላ እገሌ፡ ኣባ-ጓይላ እገሌ፡ ኣባ-ጓይላ እገሌ”** ብዝገይነቱ ጫው ጫው ክብገስ ይኸእል ኢዩ። **“ኣባ-ጓይላ እገሌ ዶ ይኹነልና?”** ዝብል ሕቶ ናብ ዳስ ምስቀረበ፡ ዳስ/ዓዲ ነቲ ሰብ እንተዳኣ ፈትይዎ፡ **“ይርሓሰና፡ ይርሓሰና፡ ይርሓሰና”** ብምባል ኣባ-ጓይላነቱ ዳስ ተጠምቐሉ። እንተዘይ ፈትይዎ ግን፡ **“ኣይፋልናን፡ ኣይንደልን?”** ኢሉ ዳስ ይነጽጎም፡ ካልእ ሰብ ኣባ-ጓይላ ንኸኸውን ይሕጸ። ሕጂውን፡ ዳስ/ዓዲ እንተዳኣ ፈትይዎ፡ **“ይርሓሰና፡ ይርሓሰና፡ ይርሓሰና”** ብምባል ኣባ-

ጓይላነቱ የጠምቆሉ፡ እንተዘይ ፈትይዎ ካላ፡ ይነጽጎ። እቲ መስርሕ፡ ብኸምዚ መልክዕ፡ ክሳብ ዳስ/ዓዲ ዝፈትዎ ኣባ-ጓይላ ዝርከብ ይቐጽል። መብዛሕትኡ ጊዜ ግን፡ ኣባ-ጓይላ ዝኮኑ ደቂ ዓዲ ባዓል መን ምዃኖም ፍሉጣት ስለዝኾኑስ፡ “ኣባ-ጓይላ እገሌ ይኹነልና ዶ ክባሃል ከሎ፡ እቲ ኣባ-ጓይላ ንኸውን ዝርቐሕ ዘሎ ሰብ፡ ሓደ ካብዞም ፍሉጣ ሰባት ስለዝኾውን”፡ ዳስ/ዓዲ ካላ ““ይርሓሰና፡ ይርሓሰና፡ ይርሓሰና” ብምባል ኣባ-ጓይላነቱ ስለዘጠምቆሉ፡ እቲ መስርሕ ኣብ መጀመሪያ ዙርያ ኢዩ ዝውዳእ።

“ይርሓሰና” ማለት፡ ብሕጊ ኣባ-ጓይላ ክንግዛእ ፍቓደኛታት ኢና፡ ንስልጣን ኣባ-ጓይላ ካላ ኣፍልጦ ንህብ ኣለና ማለት ኢዩ። ስለዝኾነ፡ ዝኾነ ሰብ፡ ኣባ-ጓይላ ከበሮ ከይዓደሎ፡ ከበሮ ብእደ-ዋኒት ኣይሕዝን ኢዩ። ኣጋጣሚ እንተሓዙሎን፡ ኣባ-ጓይላ፡ ከበሮ ኣቐምጥ ክብሎ ከሎ፡ ብዘይ ዕጥይጥይ ከቐምጣ ኣለዎ። መቐስ፡ ኩሉ፡ ዝኸእልን ዘይከእልን፡ እንድዩ ከበሮ ክሃርም ዝደሊ (ናይ ከበሮ ወልፊ ካላ ፍሉይ ኢዩ)፡ ንኣባ-ጓይላ፡ ከበሮ ናዓይ ሃበኒ ናዓይ እባ ሃበኒ ዝብሎ ኢዩ ዝበዝሖ። ኣባ-ጓይላ ካላ፡ መዋቕዕቲ (ዘሳንዩ) ኣለልዩ ከበሮ እንዳ ዓደለ፡ ነቲ ጓይላ ደሚቐ ንኸሓድር ናይ ምግባር ሓላፍነት ኣለዎ። ምናልባት፡ እቶም ከበሮ ዝተዓደሉ ሰባት፡ ዘየሳንዩ ኮይኖም እንተተረኺቦም፡ “ከበሮ ተባላሻይ” ይብሃል። ኣባ-ጓይላ ካላ፡ “ከበሮ ኣውርድዎ” ኢሉ ንኸለኣት ዘሳንዩ፡ “ከበሮ እገሌን እገሌን እገሌን” ኢሉ ብምጽዋዕ ይዕድሎ። ስለዚ ኢዩ ካላ፡ ኣባ-ጓይላ ዝኾውን ሰብ፡ ኣብቲ ዓዲ ተቐባልነት ዘለዎን ናይ ምጽዋት ክእለትን ኣፍልጦን ዘለዎ ክኾውን ተመራጺ ኢዩ ዝባሃል። ብተውሳኺ፡ ጓይላ፡ ነብሱ ዝኸኣለ ሕግታትን ልምድታትን ስለዘለዎ፡ ሕግታት ጓይላ ዝፈልጥውን ክኾውን ይግባእ። ንኣብነት፡ ደቂ ዓዲ ክልተ ጊዜ ከበሮ መስታዓደሉ (ምስሃረሙ)፡ ሳልሳይ ንደቂ ጎዶቦ ዓዲ (ካብ ጎዶቦ ዓድታት ጓይላ ክጸውቱ ንዝመጹ) ሽም ናይታ ዓዲ እንዳጸወዐ (ከበሮ ንዓዲ እገሌ እንዳበለ)፡ ኣባ-ጓይላ ከበሮ ንኸዕድል ሕጊ ዓዲ የገድዶ ኢዩ። ኣባ-ጓይላ፡ ተፈታውን/ተፈራሕን ሓያል ኪኢላን እንተዘይኮይኑ፡ ብሰንኪ “ከበሮ ናዓይ ናዓይ እባ” ዝላዓሉ ዕግርግራት፡ ጓይላ ትባላሻ ኢያ። ኣንብብቲ፡ ኣባ-ጓይላ ከበሮ ስለዘይዓደለኩም፡ የዕገርገርኩም ዶ ትፈልጡ? ክንደይ ጊዜ? ወይውን፡ ኣባ-ጓይላ ከበሮ ዘይዓደለና ኢሎም ዘዕገርግሩ ሰባት ገጢሞሙኹም ዶ ይፈልጡ? ዝኸኣሰኪ።

መቐስ፡ ከምዚ ሎሚ “ሕውስ ውስ” ኢልካ ዘይኮነስ፡ ቀደም ሳዕሳዒት፡ ክቢ ብምስራሕ፡ ተማራሪሕኻ ኢዩ ዝስዕሳዕ ዝነበረ። እቲ ስነስርዓት ብከምዚ ዝስዕብ ኢዩ ዝሰራዕ፡ ኣብ ማእከል እታ ክቢ፡ ሓዊ ኢዩ ዝእነድ፤ ሰብ ከበሮ፡ ነታ ሓዊ ከቢብም እንዳዘሉን እንዳዘለሉን ኢዩም ዝሃርሙ፤ ወቓዕ ጭራ-ዋጣ፡ ብውሽጢ ክቢ ሳዕሳዕቲ እንዳ ዞረን ምስ ሃረምቲ ከበሮ እንዳዘለለን ኢዩ ጭራ-ዋጥኡ ዝሃርምን ዝደርፍን፤ ኣባ-ጓይላን ተሓጋግዝቱን፡ ኣብ ማእከልን ኣብ ክሊ ሳዕሳዕትን እንዳ ዘሩ የማሓድሩን ይቐጽጸሩን፤ ዝኾነ ካልእ ሰብ ናብ ማእከል ናይ ጓይላ ቦታ፡ ኣባ-ጓይላ ከይጸወዎ ክኣቱ ኣይፍቐዶን ኢዩ፤ እቲ ሳዕሳዒት ዘይኣተወ ተሳታፊይ ጓይላ ካላ፡ ጸግሚ ጸግሚ ዳስ ዶው ኢሉ ክቢ ብምስራሕ የግቐዕን ንጭራ-ዋጣ ደርፊ ይቐበልን። ናይ **“ኩዳ”** ሳዕሳዒት፡ ህርመት ከበሮን ቅኒት ጭራ-ዋጣን፡ ካብ ናይ **“ስብራ”** ሳዕሳዒት፡ ህርመት ከበሮን ቅኒት ጭራ-ዋጣን፡ ፍልይ ዝበሉ ኢዮም። ሳዕሳዒት፡ መጀመሪያ፡ ብስተተት ስተተት ዝብል ኩዳ፤ ብንጽል ህርመት ከበሮን ብንጽል ቅኒት ጭራ-ዋጣን ተሰኒዩ ንዝተወሰነ ጊዜ ምስቀጸለ፡ **“ደርብ ከበሮ”** ይባሃል። ህርመት ከበሮ ድርብ ይኸውን፡ ጭራ-ዋጣውን ናይ ድርብ ቅኒት ይሃርም። ሽዑ ሳዕሳዒት ካብ ኩዳ (ስተተት ስተተት) ናብ ስብራ (ስቐጥቐጥን ቁልጡፍ ናይ መንኮብ ምንፍርፋርን) ተሰጋጊሩ፡ ውዑይ ምንቕስቓስ ዝተሓወሰ ሳዕሳዒት ንዝተወሰነ ጊዜ ይቐጽል። ኣብ መጨረሻ፡ **“ከበሮ ሓደ ሓደ”** ይብሃል። ካላኣይ ዙርያ ኩዳ ይጀምር። ብኩዳ ዝጀመረ ካላኣይ ዙርያ፡ ብስብራ ምስተወደአ፡ ከበሮ ኣውርድዎ ይባሃል። ሓደ ሓደ ጊዜ ካላ፡ ድመቕ ጓይላ ኣብ ዝኾነሉ ጊዜ፡ **“ንሰልሶ ንሰልሶም ዳኣ ይብሉኹ”** ኢሉ ዳስ ክደርፍ ይጀምር። ሳልሳይ ዙርያ ሳዕሳዒት ይቐጽል። ሓደ ሓደ ጊዜውን፡ ሃረምቲ ከበሮ (እቶም ከበሮ ክወቕዑ ዝጸንኩ)፡ **“ከበሮ ክሻ ክሻ”** [ከበሮ ከየውረድና ሳልሳይ ንቐጽል ማለት ኢዩ] ይብሉ። ኣባ ጓይላ እንድሕራዓኣ ፈቐድሎም፡ ሳልሳይ ዙርያ ሳዕሳዒት ዝቐጽለሉ ኩነታትውን ኣሎ። ኣባ-ጓይላ ካላ፡ እገሌን እገሌን እገሌን ኢሉ ብሽምም እንዳጸወዐ ንተረኛታት (ብሕጊ ዓዲ መሰረት) ከበሮ ምስዓደለ፡ ሳዕሳዒት መን ካኣቱ ከምዘለዎ፡ ማለት፡ ሳዕሳዒት ናይ ዓበይቲ፤ ናይ ወለደኛ፤ ናይ ቆልዑ፤ ናይ ኣንስቲ፤ ናይ ኣጋይሽ፤ ናይ መርዑ፤ ናይ ዓርኩ-መራዓውቲ፤ ወ.ዘ.ተ. እንዳበለ፡ ክሕብር ይኸእልውን ኢዩ። እዚ ማለት ካላ፡ ንኣብነት፡ ሳዕሳዒት ናይ ዓበይቲ፤ ናይ ወለደኛ፤ ወ.ዘ.ተ. ኢዩ እንተይሉ፡ ብጀካ እቶም ዝተፈቐደሎም ዓበይቲ፤ ወለደኛ፤ ወ.ዘ.ተ. ካለኣት ሳዕሳዒት ከይኣትዉ፡ ኣባ-ጓይላ ይክልክሎም፡ እንተዳኣ ኣትዮምውን የውጸኦም። ጓይላ፡ ብከምዚ ኣገባብ ወጋሕ ትበል ለይቲ ይሓድር።

ካልእ ኣገዳስን ኩሉ ሰብ ዘስተባህሉሉን ዝጸብዮን ፍጻሜ እታ ለይቲ፡ ብወገን ዓርኩ-መራዓውቲ ዝግበር ዋኒን ኢዩ። ከምቲ ልዕል ኢሉ ዝተገለጸ፡ ድራር ዓርኩ-መራዓውቲ፡ ፍሉይ ኢዩ። ዓርኪ ርእሲ፡ ምስተን ድራር ዓርኩ-መራዓውቲ ከዳልዎ ዝተመዘዛ ኣንስቲ (መርዑት) ተላዚቡ፡ ድራር (እንጀርኡ፤ ጸብሉን ስውኡን) ከምዝተዳለወ ምስ ኣረጋገጸ፡ የዕሩኽ ድራር ተዳልዮ ኣሎ ካብ እገሊት (ብሽማ እንዳጸወዐ) ከይድኹም ኣምጽኡ ኢሉ ይልእኽ። የዕሩኽ ካላ፡ ከምቲ ዝተባህልዎ፡ ድራር ከይዶም የምጽኡም፡ ድራር ዓርኩ-መራዓውቲ ይጀመር። ስነስርዓት ድራር ዓርኩ-መራዓውቲ፡ “ምኩልላስ” ዝበዝሖ ኮይኑ፡ የዕሩኽ ንመርዓትን ንመርዓውን እንዳኸለሱ ከምዝምገቡ ይገብሩ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ነንሕይምውን ይኮላሰሱ ኢዮም። ብሕልፊ፡ መርዓት

ሐፊራ ምብላዕ እንተኣብያ፡ የዕሩኽ፡ እንዳ ኢቃባጠሩን ብጥብብ እንዳ ለመኑን፡ እንዳ ኣኸለሱ ከምትምገብ ከገብሩ ኣለዎም። ስነስርዓት ድራር ዓርከ-መራዓውቲ ምስተዛዘመ፡ እቶም ዝበዘሉ የዕሩኽ ናብ ዳስ ዓይላ ከጸውቱ ይኹዱ፡ እቶም ዝተረፉ ካኣ ምስ መርዓትን መርዓውን ኣብ ቤት-ሑማ ይጸንሑ። ኣወዳት ጎርዞ ጉላ፡ ዕላል መርዓትን መርዓውን ከሰምዑ **(ከጸናጸኑ)** ስለዝደልዩ፡ ካብ ከባቢ ቤት-ሑማ ኣይጠፍኡን ኢዮም። ሓደ ስራሕ ናይ የዕሩኽ ካኣ፡ ነዞም ጎርዞ ጉላ ካብ ከባቢ ቤት-ሑማ ምስገባ ኢዮ። ስለዝኾነ፡ ጎርዞ ጉላ፡ ምንቅስቓስ የዕሩኽ እንዳተኸታተሉ ከጸናጸኑ ክፍትኑን፡ የዕሩኽ ካኣ ከሳጉራዎም ክፍትኑን፡ ክሳብ መርዓትን መርዓውን ጉዳዮም ዝገብሩ፡ ሸኮርተት ኢዮ ዝኸውን። ምጽንጻን መርዑ ሕጹኖት፡ ሓደ ካብቶም ኣብ ጊዜ ጥሪ ዝዘውተሩ ልምድታት ጎርዞ ጉላ ኢዮ። ጎርዞ ጉላ፡ መርዓትን መርዓውን ምስደቀሱ፡ ኣብ መንደቕ (ብወገን እታ ደቂሶሙላ ዘለዉ ንእዲ) ወይውን ኣብ ማዕጸ እታ ዝጸግዕ ኢሎም፡ ዕላል መርዑ ይሰምዑም፡ ንጽባሓይቱ ኣብ እንዳ መርዑ ከይደም፡ ነቲ ዝሰምዕዎ ዕላል፡ ከም መስሓቂ፡ “ከምዚ በለቶ፡ ከምዚ ካኣ በላ” እንዳበሉ ይደግምዎ። ምጽንጻን፡ ትንፋስካ ሓቢእካ፡ ሓሸሽ ጣሕመሽ ከይበልካ፡ መርዓትን መርዓውን ከይሰምዑኻ፡ ዝግበር ስለዝኾነ፡ ጥብብ ዝሓትት ልምዲ ጎርዞ ጉላ ኢዮ። ትብዓትውን ዝሓትት ኢዮ። ምናልባት፡ መርዓዊ እንተዳኣ ሰሚዑኻ ግን፡ ወጺኡ የጓይየካ፡ እንተ ዳኣ ኣርኪቡ ቐጥቲሙኻ ካኣ ከምዝተቐጥቐጥካዮን ከምዝተሰበርካዮን ኢኻ ትከይድ። የዕሩኽ፡ ክትጸናጸን እንተረኣሙኻውን፡ ከጓይየኻ ይኸእሉ ኢዮም። ኣንብብቲ፡ ተዘክሮታትኩም ብዛዕባ “ምጽንጻን” እንታይ ይመስል? ተዘርዚሩ ዘይውዳእ መስሓቓት ተዘክሮታት ከምዘህልወኩም ኣይጠራጠርን ኢዮ። ገሌኹም፡ ካብ መርዓዊ ክትሃድሙ ከለኹም ዝወደቐኩም፡ መርዓዊ ኣርኪቡ ዝቐጥቐጡኩም፡ እንዳ ተጸናጸንኩም ከለኹም ሳሓቕ ዝመለቐኩም፡ ወ.ዘ.ተ. ክትኮኑውን ትኸእሉ ኢኹም። ካብ ንመርዑ ሕጹኖት ወይ ንሓደስቲ መራዓውቲ ወጺኢ ንካሎት ሰብ ሓዳር ምጽንጻን ግን ብሕጊ ዓደቦ ክልኩል ኢዮ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ንስሓ ዘድልዮ **“ጽያፍ”** ተግባርውን ኢዮ።

ጓይላ ተጀሚሩ ርስን ስን ምስበለ፡ እቶም ምስ መርዓትን መርዓውን ዝጸንሑ ውሑዳት የዕሩኽ፡ ንመርዓትን ንመርዓውን ንበይኖም ዝዲፎሞም ካብ ቤት-ሑማ ይወጹም፡ መርዓትን መርዓውን ካኣ **“ጉዳዮም”** ንኸገብሩ ይድቅሱ። ቅድሚ ምውጻእም ግን፡ የዕሩኽ ንመርዓት ከማሉኡላ ዘለዎም መሰል ኣሎ። ንሱ ካኣ **“ብመፍትሒ ስረ”** ተባሂሉ ዝፍለጥ፡ ንመርዓት ከዋሃባ ዘለዎ ገንዘብ ኢዮ። መርዓት ምስ መርዓዊ ንኸትድቅስ፡ እዚ ገንዘብ እዚ **(መፍትሒ ስረ)** መጀመሪያ ከዋሃባ ኣለዎ። ዓርኪ ርእሲ፡ ምስ መርዓት፡ ንሳ ንትጠልቦ ገንዘብ፡ ውጻእ-ውረድ ኢሉ፡ ተሰማሚዑ እቲ ዝግባኣ ገንዘብ ክህባ ኣለዎ። እቲ ዝግባኣ ገንዘብ መስተዋህበት፡ መርዓት ሕራይ ኢላ ምስ መርዓዊ ትድቅስኦም፡ መርዓትን መርዓውን ካኣ ጉዳዮም (ናይ ሰብኣይን ሰበይትን) ይገብሩ። እዚ፡ መርዓትን መርዓውን ንመጀመሪያ ጊዜ ዝራኸቡሉ ዘለዉ ኣጋጣሚ ስለዘኾነ፡ **“ምስናዮምን ወይ ዘይምስናዮምን”** ዝፈልጥሉ ኩነታት ኢዮ ዝፈጥር። እንድሕርዳኣ ኣሳንዮም፡ ብስራት ናይ ምስናዮም ዝኾነ **“ምልክት ጋማ”** ነቲ ኣብ ደገ ቤት-ሑማ ኮይኑ ክጸበ ዝጸንሐ ዓርኪ ርእሲ፡ መርዓዊ ይህቦም፡ ዓርኪ ርእሲ (ወይ ሓደ ካብቶም የዕሩኽ) ካኣ ነታ **“ምልክት ጋማ”** ሓዙ ናብ ዳስ ብምኻድ፡ ኣብ ማእከል ሂር ዝብል ጓይል ጠኒኑ ብምእታው፡ **“መርዓትን መርዓውን ኣሳንዮም”** ዝብል መልእክቲ ዘለዎ **“ፍሉይ ድምጺ”** ዓው ኢሉን ደጋጊሙን ብምድማጽ፡ ነታ **“ምልክት ጋማ”** ሓዙ ኣብ ዳስ ብምኸላል፡ ብስራት ይነግር። ነቲ ብስራት፡ ማእስ ኢዮ ዝመጽእ/ዝገብር ኢሉ፡ ኩሉ ዝዓበየን ዝናኣሰን፤ ጋሻን ወዲ ዓድን፤ ስብኣዩ ሰበይቱ፤ ወዳ ጓሉ፤ ወ.ዘ.ተ.፡ ብሃንቀውታ ክጸበዩ ስለዝጸንሑ፡ ሸው፡ ጎርዞ ጉላ ነቲ ዓርኪ ተኸቲሎም፡ ነቲ **“ፍሉይ ድምጺ”** እንዳ ደጋገሙ ብምባል፡ ዳስ ብማዕበል እቲ **“ፍሉይ ድምጺ”** የናውጽዎ፤ ኣንስቲ ደጋጊመን የዕልላ፤ ሃረምቲ ከበሮ ዝያዳ ይሓኑን ዳስ ዘርክብ ዝላታት ይዘሉን፤ ወቓዕ ጭራ-ዋጣ ይንህር፤ ሳዕሳዕቲ ዝያዳ ይቆጸጸዩ፤ ወ.ዘ.ተ.። ሕጽር ብዝበለ፡ ፍሉይ ህምት ኢዮ ዝፍጠር። ዳስ ብታሕጓስ ትውጭጭ፡ ኩሉ ሰብ ይሕጎስ፡ ጓይላ ካኣ ወጋሕ ትበል ለይቲ ንኸሓድር ደሚቐ ይቐጽል። ድሕሪ ቁሩብ ጊዜ (ድሕሪ 3 ወይ 4 ምሉእ ጓይላታት ምውጻእ)፡ ጓይላ “ዕሰለዮ” ኢያ ይባሃል፡ ኣብ-ጓይላ መሪጹ ንንፋዳት ሃረምቲ ከበሮ፡ ከበሮ ይዕድል፡ የዕሩኽ ካኣ መርዓዊ ኣማእኪሎም ሳዕሳዒት ይኣትዉ። **“ዕሰለዮ ሆ ዕሰለዮ ዕሰለዮ ዕሰለዮ ሆ ዕሰለዮ ዕሰለዮ፡ ዓሳሲ ድዮ ኣብ ማይ ዝዓሰለዮ፤ ዕሰለዮ በሉ፡ ግርማ ታዓደሉ፤ ዕሰለዮ በል ንኣብኻ ምሰል፤ ወ.ዘ.ተ.”** እንዳተባህለ ይድረፍ። እቲ ጓይላ ኣዝዮ ድምቐ ኢዮ ዝኸውን። መርዓውን መርዓትን ምስናዮም ስለዝተበሰረን፡ ማእከል ናይዚ ሓጎስ እዚ ዝኾነ መርዓዊ ስለዝኾነ ካኣ ዝሰዕስዕ ዘሎን፡ ምሉእነት ናይቲ መርዓ ዝገልጽ ህምት ኢዮ ዝፍጠር። ሸው፡ ዋላ እተን ጸኒዐን ተቐጺረን ዝነበራ ቅናታውቲ ከይተረፉ ይፍታሓም፡ መርዓዊ ብሸልማት ገንዘብ ዓቕሉ ክሳብ ዝጸቦ ኢዮ ዝኸውን። እቲ ናይ ዕሰለዮ ጓይላ ብከምዚ ኣገባብ ክሳብ ሳልሳይ ዙርያ ይቐጽል።

ኣብ ኣጋ ወጋሕታ፡ **“ኣስታሊሊይ”** ዝባሃል ጸውታ ኢዮ ዝጸውት። እቲ ዓይነት ሳዕሳዒት፡ እቲ ህርመት ከበሮን እቲ ቅኒት ጭራ-ዋጣን ካብቶም ኣብቲ ዝሓደር ጓይላ ዝነበሩ ፍልይ ዝበሉ ኢዮም። ኣስታሊሊይ፡ ምስ ናይ ብሓረ-ትግሪ ሳዕሳዒት ተማሳሰልነት ኣለዎ። ምስ ወግሐ ካኣ፡ **ሓውሲ በለት ነብሲ ተባሂሉ** ይድረፍ። ሓውሲ ቀሪቡ ምስተበልዐ፡ ስነስርዓት ጓይላ ይዘዘም። ሰብ ውራይ ካኣ ዋንን ምድላው ንጽባሕ ዕለተ መርዓ ይጀምሩ። መርዓ ክልተ ማዓልቲ እንተኾይኑ፡ ኣብቲ ካላኣይ ማዓልቲውን፡ ልክዕ ከምቲ ኣብ ቀዳማይ ማዓልቲ፡ ክብላዕን ክስተን ኢዮ ዝውዕል። ሻም ዳስን ተሓባቢርቱን ተመዚዞም (ወይ እቶም ኣብ

ቀዳማይ ማዕልቲ ዝነበሩ፡ ወይ'ውን ሓደስቲ)፡ ኣጋይሽ ከነባብሩ ኢዮም ዝውዕሉ። ሰብ ውራይ ካኣ፡ ነቶም ካብ ርሑቕን ካብ ቐረባን ዝመጹ ዕዳማት ኣጋይሾም ከፋንዉ ይውዕሉ።

ስራሕ የዕሩክ'ውን ተጀሚሩ እምበር ኣይተወደእን። ጓይላ ምስተዛዘመ፡ የዕሩኽ ብቐጥታ ኣመት(ጉዳይ) ቐርሲ ዓርኩ-መራዓውቲ ኢዮም ዝገብሩ። እንድሕርዳኣ፡ መርዓትን መርዓውን ጉዳዮም ገይሮም ለንተዳኣ ምስናዮም ኣበሲሮም፡ ዓርኩ-መራዓውቲ፡ ፍልይ ዝበለት ጋዓት ኢዮም ዝቐርሱ። እዛ ፍልይ ዝበለት ጋዓት፡ ብዋሓለታት (ኪኢላታት) ኣንስቲ (መርዑ) ትዳሎ ኮይና፡ ናይ “ጋማ ጋዓት” ተባሂላ ካኣ ትጽዋዕ። ሓደ ሓደ ጊዜ፡ ናይ “ጋማ ጋዓት” ንኹል ነቲ ክሳብ ዝወግሕ ኣብ ጓይላ ዝሓደረ ሰብ፡ ከም ሓውሲ ኮይና ትብላዕ ኢያ። ኩሉ ዘዝበልዎ ካኣ “ፈረይትን ጸገይትን” ይግበርም እንዳበለ ይምርቑ።

መደምደምታ፡ ከምዚ ኣብ ላዕሊ ተገሊጹ ዘሎ፡ መርዓ፡ ብኹሉ ኣካላት ዓዲ (ቆልዑ፣ ኣዋልድ፣ ኣንስቲ፣ ሰብኡትን ኣጓብዝን፣ ትካላት ዓዲ፣ ንብረት ዓዲ፣ ወ.ዘ.ተ.) ምውሳኔ ዝዕመም ኣገዳስን ክብሩን ውራይ ዓዲ ኢዩ። እቲ ኩሉ ንውራይ መርዓ ንምክያድ ዝግበር ንጥፊታት፡ ኣብቲ ዓዲ “ማሕበረ-ሰባዊ ስጥመት፣ ሓልዮት፣ ፍቕሪ፣ ስነት፣ ሰላም፣ ዓዳዊ መንነት፣ ወ.ዘ.ተ.” ንክፍጠርን ዓኹኹ ንክድልድልን ይገብር ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ዓቕሚ ኣዳም ዝበጽሐ ጎበዝ ተምርዕዮን ተደርዕዮን ተካኢ መጻኢ ወለዶ ከፈርን ከጸግን ተኸእሎ “ባህርያዊ ከባቢኣ ዝተሓለወት” መበቆል ዓዲ ከምትህልዎ'ውን ይገብር ኢዩ። እም፡ ከምዚ ካብ ኮነ፡ እስከ ኣንብብቲ ምልስ ኢልኩም ብዛዕባ እታ ተወሊድኩም ዝግበኹምላ ዓዲ ሕጂ ዘላቶ ኩነታት ሕሰቡ። እዚ ኩሉ ኣብ ላዕሊ ዝተገለጸ፡ ኣሎ ዶ? ይግበር ዶ? እተን ዝቐበላ ኣዋልድ ኣለዎ ዶ? እቶም ዝዘሉን ኩሉ ንጥፊታት ዝግሙን ኣጓብዝን መንገድትን ኣለዉ ዶ? እቶም ወራድ መርዓ ወራዶም ኩሉ ዝግባእ ገይሮም መርዓት ሒዞም ዝምለሱ ዓበይቲ ዓዲ ኣለዉ ዶ? እቶም ማይን ናይ መርዓ ናውቲ ዝጓርቱን (ዝላኣኹን)፡ ዋላ ብጫው ጫዎም ከይተረፈ ንመርዓ ሂወት ዝህቡን፡ ቆልዑን ኮተቱን ኣለዉ ዶ? እተን ለይትን ማዕልትን ሰሪሐን “ኣየ ውራይ” ዘብል እኹለ-ማይ መርዓ ዘዳልዎን፡ ንመርዓት ንመርዓውን ዕልል እንዳበላ ዝቐበላን ኣይታት ኣለዎ ዶ? ሕጽር ብዝበለ፡ እቲ ንቡር ሂወት ዓዲ ዝባሃል ኣሎ ዶ? እቲ ንቡር ሂወት ዓዲ እንተዘየሎ ኹ መንነት ዓዲ ከም ዓዲ ኣሎ ክባሃል ዶ ይካኣል? መንነት ዓዲ እንተዘየሎ ኹ፡ መንነት ሃገር ኣሎ ዶ ክባሃል ይካኣል? መንነት ሃገር እንተዘየሎ ኹ፡ ሕብረተ-ሰብን ሃገርን ሂወት ኣለዎም ዶ ክባሃል ይካኣል? መልስታትን ናይ መልስታት መደምደምታን ንኣንብቲ እገድፎ። ይኹንምበር፡ ኣብ ዝቐጸሉ ክፋላት ጽሑፋት፡ ናብዚ ዛዕባ እዚ ተመሊሶ ትንታነ ክህበሉ ምዃንይ ኣቐዲመ ክሕብር ይፈቱ። ቅድሚ ናብኡ ምምላሳይ ግን፡ ኣብ ሻዱሻይ ክፋል፡ ብዛዕባ እቲ ተሪፎም ዘለዉ ምስ ንጥፊታት መርዓ (ኣብ እንዳ ወዲ) ዝተኣሳሰሩ ጉዳይት ክገርኡ ክንፍትን ኢና።

ስለዝኾነ፡ ኣብ ሻዱሻይ ክፋል፡ ብዛዕባ ስነስርዓት ዓርኪ-ሳልስቲ፣ ስነስርዓት ሕጽኖት/እንዳ መርዑ፣ ኣገባብ ምልሶትን እትዋትን ሰፊሕ ትንታነ ክቐርብ ኢዩ።

ሻዱሻይ ክፋል